

GAZET'A TRANSILVANIEI.

Gazet'a esse de 2 ori: Mercuria si Sambet'a, Folia una data pe septemana, — Pretiulu: pe 1 anu 10 . v. a. Pentru tieri externe 15 . sun. pe unu anu séu 45 doidieceri, or 3 galbini si 3 doidieceri mon. sanatoria. Se prunumera la postele c. r., si pe la DD. corespondenti. — Pentru serie ad. de 10 vorbe mari séu mici inserate se ceru 8 cr. Tacs'a timbrala e 30 cr. de fiacare publicare. Fara depunerea acestui pretiu inainte nu se voru mai primi publicari

Nr. 46.

Braslovu, 13. Juniu 1862.

Anulu XXV.

MONARCHIA AUSTRIACA.

Limbile oficiale.

(Urmare din Nru. tr.)

IV. Si pentru ce ore carturarii diferiteloru nationalitati nu se folosia de traductiunea legiloru in limb'a loru, de o traductiune a carei tiparu a constatu. atatu amaru de bani? Se ne silimu a petrunde mai afundu in causele acelu efepu, pe care unii o au cautatu numai in nepasare, lene, trandavia, in aceea ce se dice in fisica vis inertiae.

Din momentulu in carele autonomi'a comuneloru, a cercuriloru si a districteloru (comitate, scaune) s'a desfiintiatu; din momentulu in care oficiolatele imperatesci si anume preturele au fostu insarcinate a se amesteca in tote ameruntele afaceri ale comuneloru si particulariloru si a lua óresicumu asupra si rol'a provedintiei; — de candu anume preotii au fostu strinsu opriti a lua parte la trebile comunale; de candu tote lucrurile, anume la preture si la tribunale au inceputu a decurge numai nemptiesce, — poporului intregu cá si particulariloru nu le mai pasá nimicu de totu ce se intempla in lume si in tíera si chiaru in respektiv'a loru comuna; nu, pentruca dn. pretoru, dn. adjunctu, dn. actuaru si dnii gendarmii ingrij'a de tote; acestia avea a citi, a studié si a pune in lucrare orice „porunci si orenduielei;“ acestia era respundietóri pentru orice se intempla in ceru si pe pamentu, eara ómenii avea numai se asculte, ear' deregatorii comuneloru mergea in tota septeman'a odata la asia numitulu Amtstag, unde li se comandá totu ce avea se implinesca pana in urmatórea septemana. Amu cunoscutu pretori, carii mai nu facea altuceva, decatu citia la Buletinu si esia in comisiuni pe sate. . . . .

Ci se lasamu astadata Buletinele oficiale la o parte, nicidecumu inse pentru totudeauna, din cauza ca aceleasi in totu casulu isi au si isi voru avea anume la noi romanii o valóre dupla, adica un'a curata filologica si alta istorica. Legile cá legi coprinse in acelea Buletine potu se tréca priu mari schimburi, dupa cumu adica macesimele si sistemele de statu anca se voru schimba in Austri'a; romanii inse voru avea totudeaun'n inaintea loru Buletinulu tradusu cá unu fruptu alu unoru fatice cumplite de a traduce legi sub censur'a austriaca din nemptiesce in romanesce, fara cá se ti scalcii limb'a propria; eara apoi totu in acele Buletine se coprinde, vrei nu vrei, o parte esentiala din istori'a patriei si a natiunii nóstre. De aceea amu si dori, cá toti cati au Buletinele oficiale se le pastreze fórte bine in archivele, bibliotecele si (mai virtos la sate) pela bi-

Aceleasi suna:

3. 2683/1860. Das k. k. Justizministerium hat mit dem Erlasse vom 10. Juli 1860, 3. 10620 die an das Oberlandesgerichts-Präsidium und die Oberstaatsanwaltschaft in Temesvar erlassene, abschriftlich eingeschlossene Verordnung vom 3. Juli 1860, 3. 10,339 über den Gebrauch der verschiedenen Landessprachen bei der Gerichtsbehörde mit dem Bemerkten anher mitgeteilt, daß in Siebenbürgen, wo im ganzen Umfange dieses Kronlandes die deutsche, romanische und ungarische Sprache als Landessprachen gelten, die Bestimmungen dieser Verordnung gleichfalls zur Ergänzung und Erläuterung der mit der Kundmachung des früheren k. k. Militär- und Civil-Souvernements vom 1. Juli 1852, Nro 113, Siebenbürgisches Landes-Re-

serici, pentrucá se nu péra de totu, precumu au peritu celea din dilele imp. Josifu II., pe candu anca au esitu buletine de legi si ordinatiuni in mai multe limbi. In tr'aceea se ne apropiemu de studiulu, in carele se afla procesulu limbiloru oficiale in timpulu de façia.

Decandu ne ocupamu cu scrierea acestoru articuli, ni se intempla a citi in cateva diurnale, cumca in cancelaria de curte ar fi tramisu la in. gub. regescu transilvanu unu decretu*), prin carele dispune, cá de aci incolo resolutiunile la particulari se se dea in acea limba, in care este scrisa rugamintea, eara gubernulu se corespunda cu tieniturile in limb'a loru.

Ce va dice séu va face gubernulu transilvanu in urmarea acestei ordinatiuni, nu ne este data noua a conjeptura; totusi unii dau cu socotel'a, cumca se voru intimpiná doua opiniuni opuse; si adica voru fi carii vor vrea a se tiené strinsu de preain. biletu imperatescu din Dec. 1860, intru care se dice curatu, ca limb'a oficiala a Transilvaniei se fia cea dinainte de a. 1848; eara altii voru gravita catra ordinatiunile esite cu puçinu mai nainte, adica in vér'a anului 1860 despre care amu atinsu ceva in articolulu III.

Legile dinainte de a. 1848 regulátore de limb'a oficiala ne sunt cunoscute la toti, acolo e 1791, acolo si 1847; préin. biletu din 1860 anca ne e in próspeta memoria. Numai ordinatiunile din 1860 ne sunt mai puçinu cunoscute. Scimu noi fórte bine, ca de acelea nu va mai vré se audia nimini; totusi datine voia cá se le publicamu aici, pentrucá cititorulu se castige o informatiune istorica in ordine chronologica despre tote incercarile gubernulu austriacu de a regula óresicumu sfer'a de activitate a limbiloru oficiale si — de a indestula in catuva dreptele cereri ale popóreloru tierii. Noi nu avem la mana tocm'a tote actele oficiale privítore la acésta cestione importanta si delicata; dupa ce inse mai multe din ele obvinu citate in cele pe care voimu noi ale comunica mai la vale, eara aceleasi s'au publicatu la timpulu seu in buletinulu oficialu, cititorulu interesatu ale cunósce mai deaprópe, le póte cauta la loculu loru in buletinu. Noi incepemu aici cu ordinatiunile cercularie ale fostului presidiu alu suprem. trib. judecatorescu in Transilvani'a si ne avem temeiurile nóstre, care ne indémna ale publica nu numai in traductiune románésca, ci totuodata si in tiesetur'a loru originala germana.

*) Decretu séu rescriptu? Nu scimu. Decrete se numescu dupa legile transilvane ordinatiunile esite dela cancelari'a curtii fara a fi infatiosiate monarchulu; rescripte sunt acelea care esu cu scirea si la mandatulu monarchulu.

Nr 2683/1860. C. r. ministeriu alu dreptatii prin decretulu din 10. Juliu 1860 Nr. 10620 ne a impartasitu ordinatiunea sa din 3. Juliu 1860 Nr. 10339 indreptata catra presidiulu supremulu tribunalu si alu supremei procurature de statu in Temisióra, despre intrebuintiarea diferiteloru limbi ale tierii la tribunalele judecatoresci, alaturata aici in copia, cu acea oserbatiune, cá in Transilvani'a, unde limbile german'a, románésca si ungrúsc'a trecu de limbi ale tierii in totu coprinsulu ei, decisiunile coprinse in acea ordinatiune cá intregitóre si explicátore totuodata a ordinatiunii emanate prin publicatiunea din 1. Juliu 1852, a fostulu c. r. gubern. milit. si

gierungsblatt veröffentlichten Verordnung hinsichtlich der zu gebrauchenden Sprachen bei den gerichtlichen Eingaben als maßgebend zu gelten haben werden.

Die Bestimmungen dieser Verordnung werden den k. k. Gerichten zur strengsten Befolgung bekannt gegeben und es ist bei allfälligen Zweifeln über den Sinn der bisher bestandenen oder berufenen Vorschriften sich nach den eben mitgetheilten Bestimmungen zu benehmen, damit ein etwaiger entgegengesetzter Vorgang keinen Anlaß zu Beschwerden gebe; auch sind von dieser Verfügung die im Sprengel befindlichen Advokaten und Notare unverzüglich in Kenntniß zu setzen.

Sollte übrigens bei einer Gerichtsbehörde die sogleiche genauere Durchführung obiger Bestimmungen aus dem Grunde nicht thunlich sein, weil den betreffenden Gerichten die hinlängliche Zahl der der Landessprachen kundigen Beamten nicht vorhanden ist, so wird, insoweit in einzelnen Fällen eine Abhilfe in dieser Beziehung von dem Gerichte selbst nicht getroffen werden könnte, der erforderliche Antrag von Fall zu Fall ohne Verzug zu erstatten und die zur Abhilfe nöthige Verfügung vorzuschlagen sein.

Vom Präsidium des k. k. Oberlandesgerichtes.

Sermannstadt am 27. Juli 1860.

J ü g e r.

Va urm'a.

Brasiovu, 23. Juniu n. Dupace Escelenti'a Sa Domnulu Locot. March. Conte CRENEVILLE, gubernatoriulu Transilvaniei cu scopu de a visita si partile de catra resaritu si miédiadi ale tieriei nóstre a intratu pe la orasiulu sasescu Segisióra spre secuime inainte si intre 19. si 20. a fostu la Odorheiu, de acolo trecundu prin o parte a Secuimii sambata sér'a sosi la S.-Szt.-György, eara de acolo venindu dumineca la apele minerale de Elópatak, in aceesi di pela 4 trecundu Oltulu intrà in districtulu Barsei, unde D. comite sasescu C. Schmidt, insoçitu de doi senatori si optu membrii de ai comunitatii salutà pe Esc. Sa de buna venire „pe pamentulu sasescu“, eara D. senatoru Joane Fabricius ilu salutà „in numele locuitoriloru Barsei“ intru o cuventare destulu de lunga. Intre 6 si 7 óre Esc. Sa D. gubernatoru sosi in Brasiovu, unde fù asteptatu de catra corporatiuni care'i esisera inainte cu steaguri si insoçitu de calareti din tóte trei nationalitate*) dupace pela satele, pe unde a trecutu fusese preste totu intimpinatu si salutatu dupa cuviintia. Indata dupa sosire Escelenti'a Sa primi pe diferitele auctoritati publice si corporatiunile eara anume pe capii ostasimii c. r. ca se afla in garnison'a de aici, magistratul, comunitatea de o suta, auctoritatile dela finantia si directiunea edila, preotimea si profesoria de tóte confesiunile, deregatorii din districtu, camer'a comerciala, gremiulu romanescu levantinu si saso-armenescu.

Sér'a comun'a cetatii dete o masa de 56 talere, la carea Esc. Sa D. gubernatoru binevoi a luá parte; eara cu acésta ocaziune capel'a regimentului de ulani numitu alu lui Wallmoden esecutà o programa compusa din piese fórte frumóse. Intr'aceea cetatea era iluminata.

Astadi diminétia Esc. Sa insoçitu de comitele sasescu si de membrii magistratului cercetà tóte cancelariile si institutele publice, biserice si scóle, eara la acestea facù esaminare cate de unu tineru doi din fiacare clasa, dupa care tóte pela 12 óre purcésa in calatori'a sa mai departe prin districtulu Fogarasiiulu catra Sibiu. —

— Faim'a cea fiorósa despre unu asasinatu politicu laticu de dumineca sér'a incóce din tier'a vecina pana in óra ce scriemu acestea se adevéri pe deplinu. Vineri in 20/8 Juniu séra pe la 6 óre Barbu Catargiu, ministrulu de interne, unulu din barbatii cei mai capaci ai aristocratiei romanesci fù impuscatu in Bucuresci in momentele, candu acelasi insoçitu de directorulu politiei pornise in trasura dela camera spre a merge la locuinti'a s'a. Asasinulu unu omu tineru imbracatu elegantu, armatu cu pistolu cu doua tievi, apropiinduse fara veste de careta, trase din ambele tievi dreptu in capulu nefericitului ministru, incatu acelasi remase in aceesi clipita mortu, eara caii spaimantati luanduo la fuga, asasinulu anca

*) Cu acésta ocaziune Gazet'a germana de aici oserba, cumuca acei calareti aru fi avutu fiacare steguletie de ale loru nationale. Noi inse de si eramu fórte pe aprópe, amu vedíutu numsi steguletie sasesci (rosiu-venetu) si unguresci (rosiu-albuverde). Acést'a oserbatiune s'aru para o secatura: noi inse ne vomu dá cu alta ocaziune cuventulu pentru ce amu facut'o. Tricolórea ce se dice de eri de alaltaeri romanésca, este tricolórea Transilvaniei cá tíera autonoma; este apoi numai o órba intemplantu, ca precumu colorile Italiei si ale Ungariei, asia ale Transilvaniei si ale Romaniei sunt totu acelea, numai in alta ordine.

civilu, esite in Buletinulu provincialu Nr. 113 cu privire la intrebuintiarea limbiloru in petitiunile judecatoresci se'si aiba a loru valóre direptiva.

Decisiunile acestei ordinatiuni se facu cunoscute tribunaleloru c. r. spre cea mai strinsa urmare intocma si la orice indoieli, care s'aru poté ivi asupra intielesului instructiuniloru cate au custatu si la cate s'au provocatu pana acumu, au a se intoce mi dupa decisiunile comunicate cu acésta ocaziune, pentruca ori ce urmare opusa acesteia se nu dea nici unu felu de ocaziune la plansori; totuodata acestea dispusetiuni sunt a se face indata cunoscute advocatiloru si notariloru petrecatori in respectivulu cercu.

Déca inse la vreo unu tribunalu susu atinsele decisiuni nu s'aru poté pune in lucrare indata, din cauza, ca pe la respectivele tribunale nu s'aru afla cate unu numeru de ajunsu de ampoiati cunoscutori de limbile tieri, atunci déca in acésta privintia in casuri speciale tribunalulu insusi nu ar fi in stare de a implini scaderea, elu se faca aratare din casu in casu si fara nici o intardiare si se propuna modulu recerutu spre a se indeplini scaderea.

Dela presidiulu supremului tribunalu c. r. transilvanu. Sibiu 27. Juliu 1860.

avù timpu cá se scape deocamdata. In urmarea acestui omoru politicu se facura multime de arestari. Altadata mai pe largu.

— Dela Galati audimu, ca r. Berzentzei prinsu se straportà pe o corabia catra Vien'a. —

Sebesiu, 4. Juniu. In Nru 39 alu acestei diurnalu esi unu articulu despre alegerea deputatiloru din universitatea sasésca spre a asterne la locurile mai inalte operatulu pentru realizarea principiului de egala indreptatire nationala; in acelu articulu se dice, ca deputatii romani, afara de mine, nu au voit se iee parte la mentionat'a alegere. — Dar' lucrulu sta altufeliu, ca D. deputatu Balomiri a fostu dela inceputu in contr'a operatului de 7, s'a retienutu totudéuna dela votare in desbaterile aceluia in intielesulu instructiunii capatate dela comitentii sei; ce era dar' mai firescu, decatu cá si acumu se se retiena? precumu a si urmatu impreuna cu coleg'a Dlui D Nagy. D. Macelariu e in universitate urmatorulu Dlui Popu, acesta a fostu de o parere cu Balomiri, asia dar' si D. Macelariu, cá se nu vie in contradicere cu parerea data de D. Popu la obiectulu acést'a, nu a potutu face mai bine decatu a se retiené dela votare. Io, cá fostulu membru alu comisiunei de 7 amu luat parte la tóte desbaterile operatului, dupa cum e cunoscut din diurnale, — mi amu facutu oserbatiunile mele si in scrisu, si m'amu luptatu dupa puterile mele, inse pentru aceea nu amu calumniatu pe nime care nu s'a inchinatu parerii mele; ce cauza asi fi pututu avé acuma a me retiené dela votare?

Aceasta divergentia, ear' nu desbinare, in pareri, e dar' de multu croita, si se putea usioru prevedé, fara se fia vreo parte slaba in simtire nationala; dreptu aceea ar fi fostu datoria Dlui C. a dá deputatiloru rom. dela inceputu o direptiune in privintia desbateriloru operatului de 7, si atunci póte nu ar fi fostu pareri deosebite nici la alegerea aceasta.

Pentru ce am votatu la alegerea numita, am aratatu; pentruce inse nu am capatatu nici unu votu? aceasta pe semne e vin'a mea, cumu a fostu de altadata din contra, pentru ca amu capatatu; pentru aceea me si pedepsesce D. C., inse nesciindu cine are astufeliu de drepturi asupra mea, me mangaiu cu aceea, ca a patitu-o mai multi deputati; asemenea s'a intemplantu de esemplu si cu D. Balomiri, Dlui a datu de multe ori voturi altora, ear' altii nu iau dat Dlui totudeauna, inse pentru aceasta nu se va indoi nimenea in cugetele sau simtirile Dlui nationale.

Se dice mai incolo in articululu calumniatoriu, ca io m'am dusu la Salisce se facu colibi de carciuma pentru 7 judetie. Lucrulu sta asia: 7 judetie a usitatu de multu dreptulu de criciumaritu in scanulu Seliscei, universitatea 'si administréza tóte bunurile dela 7 judetie; luandu acumu unu arendatoru nou dreptulu de criciumaritu in scaunulu Seliscei, a tramisu universitatea o comisiune, a carei membru am fostu si io, cá 1) se predea cu inventariu cas'a, si tóta averea, care o are 7 judetie in Selisce, 2) se caute, conformu contractului, pentru arendatori, cá se dee criciumaritul in locuri mai bune, si la intemplantu, candu nu s'aru gasi case, 3) sei asemneze (arendatorului) unu locu potrivitu, cá se'si faca (elu nu io, lipsia) ad. colibi de criciumaritu. Negasindu comisiunea case a voit se **ccara** nu se'si iee, pentruca o persona privata nu'si póte luá propria auctoritate nimicu din bunulu comunu; (inse aceasta nu a voit sau nu a pututu pricepe Camp.)

dela deregatori'a comunala unu locu pentru arendatorul nou unde se'si face colibi; nefiindu inse nici judele nici substitu-tulu lui a casa, a suplicatu la inspectorulu localu, cá se mi-diucósca dela deregatori'a comunala unu locu pentru colibi; cererea comisiunei adresata catra inspectorulu localu s'a datu la protocolulu deregatorii comunale din Selisce; ce va respunde comun'a la cererea comisiunii, numi e cunosoutu. Déca 7 judetie au dreptulu de criciumaritu in scaunulu Seliscei, atunci si déca nu mergea deputatu rom. in comisiune, ele totu si'lu voru esercia; ear' déca cugeta Seliscenii, ca numitulu dreptu e alu loru, atunci mérga comisiune curatu romana, totu si'lu voru aperá si cautá.

Déca am pecatuitu io, ca am primitu insaroinare dela universitate in cause economice, atunci a pecatuitu toti deputatii, cari au intratu cu sasii in orice comisiune, asia s'aru puté calumniá cutare, ca a felicitatu impreuna cu sasii in numele universitatii sasesci pe cutare si altulu pentruca a intratu in comisiunea de 7 etc. —

D. C. nu e multiamitu cu purtarea mea, inse nu'mi da nici o invatiatura buna, — cumu sei facu pe voia in viitoriu, cá se fia intre deputatii romani in tóte desbaterile cea mai estinsa uniformitate in cugete, si in simtiri, ca acésta ne este oblegamintea. — Io, cu tóta vatamarea spre apararea onórei mele me multiumescu earasi numai cu respunsu in diurnalulu si nui poftescu nici unu reu, numai o moderatiune mai demna decatu cea ce o dovedi, ca avem de a indrepta numai pasii gresiti, ear' nu a ataca persóne sub masca demintita. —

A. Tincu, Dr. in drepturi.

UNGARIA. Dintr'o corespondintia dela Orade publicata in „Concordia“ cetimu chiaru cuprinsulu respunsului cont. Palfi, locutiitoriului Ungariei indreptatu catra deputatiunea inteligintiei romane de Beiusiu, care condusa de D. avocatulu Gozmanu 'lu bineventá in 25. Maiu dupa avisare tocma in seminariulu romanescu unitu din Oradea. D. Gozmanu salutandu pe Escelenti'a s'a la si rogatu deodata, cá se fia partinitoriu la intrebuintiarea dreptului nationalu si mai virtosu alu limbei materne; la care Escel. S'a cu buna séma reu informatu intre altele respunse camu acestea:

„Inaintea mea nimene nu se arete cu plansori generali, ca-ci celu ce se plange numai in generalu nu face alta decatu agitéza. Aretatati-mi mie casuri speciali, unde vi se face vr'o nedreptate, si vi se va satisfice. Eu amu cunosointia cumea pe la D. V. preotimea agitéza in poporu; bine luati sém'a, ca eu nu suferu, nici din partea magiariloru, nici din partea romaniloru neci unu feliu de agitatiuni; eu atatu pe acel'a, care a agítatu pe lenga patente, catu si pe acel'a care a agítatu (?) pe lenga legi l'amu datu in manile judeciului marcialu. Eu precepu si apretiuiescu tendintiele romaniloru ungueni; ei voiescu se formeze o nationalitate politiea separata in Ungari'a, ast'a se póte in Transilvani'a, acolo este natiune magiara, romana si sasa, dar' in Ungari'a neci de cumu. In Ungari'a tóte popórele sunt asemene, natiune privilegiata nu esiste in Ungari'a. Poporulu are dreptu se-si introduca limb'a in afacerile comunali: ast'a inse nu o decreteze, ca-ci a decreta numai imperatulu are dreptu, ci o céra. Adeca: antistii comunali róge pe judele respectivu cá se le introduca limb'a, si judele e indetoratu se implinésca voia comunitatii; intemplandu-se ca judele se nu voiésca recureti catra Illustriitatea sa administratorulu (erá de fatia si II. sa) si déca neci acest'a nu va implini, intórceti-ve catra mine; eu cá unu supusu credintiosu alu Maiestatii sale, voiu implini, cu acuratetia ordenatiuniloru lui, Maiestatea Sa a datu comunelorulu acestu dreptu, voi'a M. Sale e lege inaintea mea, si eu voiu sci trage la dare de séma pe acelu deregatoriu care nu implinesce poruncile Maiestatii Sale.

„Limb'a dara se póte introduce in comune fara ca se fla trebuintia de agitatiuni, numai cumu disciu nu prin decretari, ci prin rogaminti; ear' pe preoti mie-mi place se-i vedu invetiandu poporulu, inse nu agitandu.“

A venitu pe tapetu si intrebarea Beiusiului, si ne spuse Esc. Sa, ca are la mani unu protestu din partea unguiloru din Beiusiu, in care se dice cumca de la Beiusiu se facu agitatiuni mari, ca magiarii sunt in majoritate, si ca limb'a s'a introdusu pe cale nelegala in magistratu; Escelenti'a se va tramite deci unu comisariu regescu cá se cerceteze lucrulu, si se aplaneze frecarile.“

Ore candu unguirii, cá unii ce su in minoritate in Beiusiu, ar fi invinsu cu limb'a in magistratu, cumu li s'aru fi fostu imputatu invincerea de catra denuntianti? A agitá insemnéza a indemná pe cineva la o fapta nelegala si contraria legiloru sustatóre, prin urmare déca romanii din Beiusiu si Ungari'a cu inteligintia, eu preoti cu totu au luminatu popo-

rule, cá se scia, ce dreptu are de folositu, si pe ce cale lu póte folosi pe aceleasi, ea si a implinitu cu acésta numai o santa datorita catra santiani'a legiloru, catra respectarea suveranului, fačia cu binele tiei si alu natiunei sale.

Orice comunitate adunata la consfatuire despre vreun obiect important, ce cade in sfer'a ei dupa lege, ea otaresce cu maioritete intr'unulu séu intr'altu modu, si cuventulu magiarisatu hotarire insemnédia pe romania a decreta, séu declara d. e. limb'a romana de oficiala prin unu protocolu; deci déca cuventulu deoretare se pare a fi prea autonomu, apoi se substituimu in locu: se ne declaramu limb'a pentru Ddieu, prin protocolu in orice comunitate de oficiala pe bas'a diplomei si a rescriptului imperatescu indreptatu catra cancelari, si alaturandulu se facemu aratare, ca dorinti'a nóstra basata pe lege e, cá se ni se respecteze limb'a cu orice pretiu. (Va urm'a.) „Pucine oserbatiuni despre relatiunile dintre proprietarii de pamentu si locuitorii plugari ai Moldo-Romaniei. Salcea 27.

Maiu 1862.“

Dupa asiedimentulu séu legea urbariale (din nenorocire) anca in vigóre, carea determina destulu de chiaru reciprócele indatoriri ale proprietariloru de pamentu catra locuitorii agricultori et vice-versa din Moldo-Romania, proprietarii sunt obligati se ceada insuratieiloru, redicati dintre locuitori, pamentulu de hrana provediutu prin acelu asiedimentulu urbariale pana la $\frac{2}{3}$ din mosiile loru, si insuratieii numai prin radicare si lipsirea loru depe acea mosie potu renunció dela asemine primire a pamentulu de hrana, prin consecintia dara locuitorii agricultori sunt in dreptulu loru provenitu din legea urbariale de a pretinde dela proprietari, cá se ceada insuratieiloru portiunea de pamentu cuvenita loru dupa asiedimentulu.

„Dela promulgarea conventiunei européne in aceste Principate nenorocite boierii nostri proprietari, prin art. 46 din acea conventiune, se desceptara din somnu, si vediendusi amerintiate privilegiile, monopólele si interesele cele egoistice prin citatulu articulu, incepura a medita seriusu la mesurele séu medicamentele preventive in contra si asupra reului amerintiatoriu, si asia inventara celu mai bunu mediu din partele, ca adeca; pe de o parte se nu mai ceada insuratieiloru de pe mosile Dloru pamentulu necesariu provediutu prin legea urbariale sub cuventu numai, ca aceasta lege cá mane are se fia abrogata, ca sórtea locuitoriloru plugari are se se otarésca cá mane, si atuncé totu au se'si recupe Dloru asemine pamenturi, si in fine ca numai au gustulu de asi periclita proprietatile prin repartitiunea intre insuratiei, — pe de alta isi pusera Dloru piciorulu in pragu, si storsera chiaru si din peatra tóte suciturele si intorseturele strategice spre amanaarea resolvarii cestiunei rurale de pe o di pe alta, de pe una luna pe alta, si in fine depe unu anu pe altulu pana decursera si se consumara cei 3 ani ai promisiuniloru desierte siai sperantiiloru amagitóre, si póte fi ca voru mai trece anca multi ani si multa apa pe Siretu, Moldova si Suceava, ba chiaru si pe Oltu si Dimbovitia, pana candu boierii nostri privilegiati isi voru veni la cunosointia de sine, de interesele loru, si de interesele publice, fara de care cele private ale loru se potu periclitá pentru totudéuna, daca nu le voru subordiná de buna voia celoru generale ale statulu romanu, si daca nu voru incepe odata si anca catu mai urgentu, cu cugetu curatu, cu energie si cu anima de romanu, abstrasi dela interesele egoistice private, la esaminarea si resolvarea cestiunei rurale, cestiunei de viétia séu de mórte nationale dandui solutiunea cea mai nimerita, dela care se putemu sperá cu totii in comunu binele si ferioirea Romaniei, progresulu si prosperitatea natiunei acestei de seculi ingenunchiate, — si in fine, spre a le fi posivera ajungerea la çinta dorita, gasira Dloru de necesariu a susutiené cu ori si ce pretiu in statu quo legea electorale boierésca anecsata la conventiune ca inpusa de straini in contra dreptulu de autonomie recunoscutu de ei insisi la inceputulu nascerii fetulu loru, prin care lege electorale nu numai ca nu se restabilescu drepturile romane cele strabune, neci marirea nóstra cea nationala, ce anca ni se abróga o parte mare din cele, ce pucini ani in urma erau in dreptulu practicaveru alu romaniloru. — Dara se lasamu conventiunea européna boierésca la o parte, caci ea prin contraversiunile si contrarietatile, ce contine in referintia catra legea electorale e destulu de debile prin ea insasi nunumai, ce anca si prin aceea, ca ne este inpusa de straini fara consentiementulu si fara participarea nóstra in contra autonomiei si a drepturiloru nóstre ab antiquo, si se revenimu la cestiune.

„Boierii nostri proprietari — precumu amu dísu — de 3 ani de díle nu mai au gustulu se ceada insuratieiloru pamentulu de hrana provediutu in legea urbariale anca neabrogata, prin consecintia Dloru voru binevoi a'mi conçede se

lio spunu curatu romanesc, ca Dloru prin asemine refusu calca in picioare celu mai esentiale si mai vitale paragrafu din legea, ce reguléza relatiunile dintre proprietarii de pamentu cu locuitorii sateni. —

„Plugarii nostri sateni intricati pe de o parte de propagand'a boierésca, ca in scurtu timpu li se voru reocupá de Dloru chiaru si ogórele ce le posedu ei dela buni si strabuni, cá unele ce nu mai sunt ale loru ci ale boieriloru, bine sciindu din experientia de tóte díle, ca ori ce reclamatiune a loru pentru atare calcare de lege din partea proprietariloru, remane fara rezultatu la forurile administrative dirigeate de boieri si de clientii séu de ciocoi acelora, neci ca mai au curagiulu a himei loru de a reclamá prin forma asupra si in contra unoru atari calcari de drepturile loru, prevédute prin legea calcata in picioare de stapénulu loru, — ei in obicenuit'a loru bléndetia naturale le sufera pe tóte asceptandu numai in linisce, cá se le provina mentuirea numai dela Dumnedieu, caci dela boierii loru nu mai potu avé sperantia de mentuire. —

„Aceste premitendule rogu se'mi fia permis a întreba pe atari proprietari onorabili, séu pe acei cinstiti boieri ai nostri — fia Dloru de origine romani, fia greci, bulgari, rusi séu armeni totuata, — pe ce rationamentu, si in puterea carei legi votate, sanctionate si promulgate subtragu Dloru acestu dreptu sacru alu locuitoriloru nostri plugari acordatu loru prin sanctitatea legii actualuminte anca lucrátore? si in oasulu, candu Dloru n'arfi in positiunea posiveritatii de a respunde la aceasta întrebare cu rationamente destulu de puternice basate pe lege, fia'mi earasi permis a rugá pe guvernulu Romaniei — alu Principateloru unite — cá se emita pe revisorii departamentulu de interne prin districte si prin sate, se cerceteze cu scrupulositate si dreptate asemine calcare de legea rurale din partea Dloru proprietari, si unde se va descoperi o asemine, se restabilédie pe atari insuratiei respinsi, in ogórele ce li se cuviniu dupa legea anca in activitate pe de o parte, cá asia solutiunea cestiuinei rurale se nui gasésca in starea de proletari, pribegiendu depe o mosia pe alta, dintr'unu satu intr'altulu fara capataiu in tíera si pe pamentulu aপরত si susutienutu cu sangele strabuniloru loru, — si pe de alt'a, cá pe calcatorii de legea rurale sei refereze guvernulu spre judecare si condamnare, caci decumuva vreunulu dintre satenii nostri ar fi cutediatu a nu se supune indatoriloru sale pontale, de securu ca n'ar fi remasu nepedepsitu, si proprietariulu aru fi fostu desdaunatu din averile aceluia fara vreo amanare.

Ilie Morariu.

ESTRASU

din protocolulu sinodulu traptualu alu Lapusiulu, care s'a ténutu in Suciulu de josu in 17. si 18. Juniu 1861 st. n
(Incheiere din Nr. tr.)

ad IV. Ce se atinge despre dotarea dascaliloru, de acea neci vorba nu se póte face, pana candu precumu biseric'a asi scólele nu se voru emancipá de sub jugulu inspectiunei r-catoliciloru; mai incolo pana candu preasantie sale archiereii si capii bisericesci cá urmatori adevérati ai lui Christosu in zelulu loru celu neprecurmatu despre ingijirea educatiunei romaniloru, nu ne voru imbucurá cu binecuvéntare si facultate innalta: ca in satele mestecate se potemu organisá scólele cá natiunale, ér' dintre dascali acela se aiba preferintia, carele pe lenga cualitati asemene se va téné de confesiunea maioritatiei comunale, fiindu obligati a propune catechismulu prescisu pentru fiacare de archiereulu seu propriu. — Singuru pe acést'a cale se póte mediuloci si o dotare amesurata pentru docentii din scól'a districtuala a Lapusiulu cu poteri unite facuta, oferinduse in casulu acela de catra tóte satele obligatiunile imprumutulu natiunale; — din contra si scól'a ast'a sub sistem'a si impregiarile de fačia cauta se apuna spre cea mai mare dauna nationala si religiósá. — Ast'a stare critica cumpanindu-o deputatii comunelor, cu totii s'au invoitu, cá obligatiunile imprumutulu se se oferésca spre susutienerea scólei centrale din Lapusiulu ung., ajutorintia spre radicarea bisericeiloru, neavendu neci aceste altu isvoru decatu acesta si esarendarea dreptulu de crismaritu in cele 3 luni; — in fine

C. — — — 1. Dupa desbaterea punctelor susu citate, fratele Josifu de Lemény proieptá, cá se se aléga unu curatore supremu traptualu, precumu si inspectore mireanu peste scólele traptuale; aceste ambe deregatorii socotinduse a se poté

intr'uni in un'a persóna miréna, cu aclamatiune s'a oferitu D-lui G. Manu,*) carele avú bunetate a o primi pe umeri-si.

2) Indata urmá organisarea Eforiei scolastice traptuale proieptata de catra D. protopopu pentru administrarea venitulu din obligatiunile imprumutulu cele oferite spre susutienerea scólei centrale, carea va stá din 7 individi; acesti-a se si alésera precumu urméza: Protopopulu cu curatorele suprem Presiedinti, membrii din partea eclesiastica; Jos. Lemény cu Joane Juga, din partea miréna: Joane Pascu cu Teodoru Bodea, cá notariu: unulu dintre docentii dela Lapusiulu ung.

3. . . . . 4. S'au plenipoternicitu ablegatii la sinodulu diecesanu a solicitá acolo tienerea acestuia in totu anulu; in casu de nepotintia, adunarea consistoriulu plenaru, éra la 3 ani, netrecutu.

5. S'a votatu multiamita deputatiloru romani dela Pest'a, cari se luptara in caus'a nationala, cu deosebire acelor-a, cari au produsu si votatu pe lenga amandementulu de unire a Transilvaniei cu Ungari'a.

6. S'a votatu o adresa deosebita catra Escelenti'a s'a mitropolitulu pentru esoperarea de congresu nationalu; — alt'a catra Ilustritatea sa episcopulu dela Gherla, in carea se fia rogatu a convocá sinodulu catu mai curendu, anca inainte de celu archidiecesanu alu Blasiulu! —

Aceste tóte s'au datu cu ajutoriulu celui préinaltu si decisu la Suciulu de josu in tempulu mai susu scrisu.

Joane Dragomiru m. p., protop. Lapusiulu si preside sinodulu traptualu. Gabrielu Manu m. p., v-presiedinte. Laurentiu Caba m. p., notariulu sin., si altii multi.

*) Ca atare fú intaritu si introdusu in totu Comitatu de maritu ordinariatu mai deunadi. —

CONCURSU

pentru locu de profesura la gimnasiulu romanu ortodocsu din Brasiovu.

Efori'a scóleloru romane din Brasiovu, luandu in consideratiune pedeoparte, cercustarea ca pentru romanii de legea ortodocsá nu exista in tóta Austri'a nici unu gimnasiu superiore, in care limb'a institutiuni se fia cea materna; éra pedealt'a grautatile cu care au a se luptá studentii nostri in depunerea esamenelor de maturitate pe la gimnasiale cu limb'a esplicativa neromanésca, care grautati provinu nunumai din natur'a lucrului, ci pe a locurea acelea li se asternu in cale adeseori si de ur'a nationale, de care multi nu se pota infrená nici pre catedre chiaru, ce sunt dechiarate de publice — in sperantia ca subventiunea, de cisa de Maiestatea Sa imperatulu pentru gimnasiulu nostru, se va realisá in timpulu celu mai de aprópe, se a determinatu a infintiá pe lunga gimnasiulu inferiore si celu superiore.

Dreptu aceea, voindu a adaoge la cele patru clasi inferiore ce existu deja, pe totu anulu pana la completare succesivu cate o clasa, si a incepe cu a V-ea dela inceputulu anulu scolasticu fiitoriu 1862/3 deschide cu acést'a concursu pentru a septea profesura cu salariu anuale de 700 v. a.

Dela concurente se cere, cá se produca:

1) Atestatu de botezu, ca e romanu de legea or. ortodocsá si cetatianu austriacu;

2) Documente, ca seu a absolvatu gimnasiulu si cursulu filosoficu in vero academia dupre sistem'a veche, seu a finitu studiale media si cursulu filosoficu dupre sistem'a cea noua.

Se intielege ca se va preferi celuce se va documentá, ca a depusu si esamenulu prescisu pentru aspirantii la profesur'a gimnasiale, fia din categori'a scientieloru limbistico-istorice, fia din cea a scientieloru matematico-naturali.

3) Atestatu de purtare din partea autoritatiloru politice.

Tóte acestea se le tramita la subscris'a directiune celu multu pana la 15. Augustu 1862 s- n. spre a se puté substerne la timpulu eforiei si autoritatiloru scolastice superiori.

Subscris'a directiune gimnasiale se folosese de ocaziune, cá se dechiaré, spre indreptarea concurentiloru si a studentiloru, ca, convinsa prin experientia de doispredece ani despre eficacitatea organizatiuni gimnasiulu, basata pre principiale prescise in „Entwurf der Organisation etc. in Oesterreich“ din 1849, se va téné, incatu va depende dela densa, si in fiitoriu de acést'a sistema in totu ce privesce la numerulu obiectelor obligate de invatiatura, la impartirea materialulu dupre clasi, la numerulu óreloru etc. si va completá numai ceea ce se simtiá cá defectu in respectulu istoriei specialii a patriei, si va adaoge si magiar'a cá a treia limba viva.

Brasiovu, 1. Juniu 1862.

Directiunea gimnasiulu romanu ortod.

G. S. Munteanu.

3—3